

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Lenky Mundeové

“Překlad prostředků mluvenosti v beletrii. Stoletá historie překladu Maupassantovy povídky *Ivrogne*”

předkládané v roce 2016 na Ústavu translatologie FF UK

Stručná charakteristika práce

Disertační práce Mgr. Lenky Mundeové je zaměřena na otázky překladu beletrie ve vztahu ke stylové rovině textu a věnuje se konkrétně problému překladu mluvenostních prostředků a aspektům s ním souvisejícím – stratifikaci národních jazyků (v tomto případě češtiny a francouzštiny), stylové normě v původní tvorbě i v překladu a stylizaci mluvené řeči v literárním textu. Autorka vychází z translatologické analýzy povídky *Ivrogne* francouzského spisovatele 19. století Guy de Maupassanta a jejích pěti českých překladů, publikovaných v rozmezí let 1902 až 1997. Toto časové rozmezí jí umožnilo sledovat také mimo jiné vývoj přístupu překladatelů k překladu prvků mluveného jazyka do češtiny v průběhu minulého století.

Stručné celkové zhodnocení práce

Jedná se o kvalitně a pečlivě zpracovanou disertační práci, podloženou dostatečným množstvím relevantních primárních i sekundárních zdrojů a založenou na vhodně zvoleném materiálu k translatologické analýze. Autorka přistupuje k danému, relativně komplexnímu problému poučeně a dbá na zohlednění všech jeho podstatných aspektů. Zvolená metoda se jeví jako vhodná a přiměřená a umožňuje autorce naplnit stanovené cíle práce. Po formální stránce nevykazuje práce žádné výrazné nedostatky.

Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Disertační práce je jasně a přehledně strukturována a její členění odpovídá jednotlivým zohledňovaným aspektům daného problému a etapám autorčina postupu, který se jeví jako systematický, promyšlený a efektivní. Každá etapa práce je jasně zdůvodněna, vždy je zřejmý její smysl ve vztahu k hlavním cílům práce, které autorka neztrácí ze zřetele a k nimž vytrvale směřuje, totiž „zachytit výrazné tendence českého uměleckého překladu uplatňované při převodu prostředků mluvenosti z francouzštiny do češtiny“ (s. 8). Před přistoupením k samotné translatologické analýze vybraných textů bylo třeba se vyrovnat s nelehkou otázkou stratifikace národních jazyků ve vztahu k překladu a ne/souměřitelnosti registrů češtiny a francouzštiny, podat přehled typických mluvenostních rysů obou jazyků a pojednat o možných přístupech k překladu prostředků mluveného jazyka (kap. 2), určit kritéria pro hodnocení překladů (kap. 3), pojednat o vývoji překladové normy v kontextu českého překladu (kap. 4) a rovněž zohlednit souvislosti přijímajícího českého literárního prostředí (kap. 5). V těchto přípravných teoretických kapitolách práce vychází autorka z české i zahraniční sekundární literatury, přičemž se vždy snaží o kombinaci resp. konfrontaci různých pohledů a názorů.

Tato první část práce vytváří solidní základ pro část druhou, analytickou (stěžejní a nejrozsáhlejší kapitola 6), jejímž obsahem je stylistická analýza originálního textu Maupassantovy povídky *Ivrogne* z roku 1884 a jejích pěti českých překladů. Analýza se týká

dialogických pasáží povídky, neboť pouze v nich lze nalézt mluvenostní prvky; v pásmu vypravěče je zachován neutrální styl. Texty jsou analyzovány v pořadí, v jakém byly publikovány, tedy od nejstaršího po nejsoučasnější, důsledně se uplatňuje jednotný postup. Nejprve je vždy představen překladatel a uveden dobový kontext, referenční příručky, které budou využity při hodnocení jazykových prostředků, kritické ohlasy a další texty umožňující zachytit případné reakce na překladatelskou strategii v oblasti volby jazykových prostředků nebo i vlastní překladatelské vyjádření. Poté následuje podrobný rozbor příslušných pasáží textu: zjištěné jazykové prostředky s příznakem mluvenosti jsou klasifikovány do čtyř skupin podle jazykových plánů (tj. prostředky fonologické, morfologické, lexikální a syntaktické). V rámci těchto skupin jsou ještě dále tříděny podle své povahy, je jim přiřazen slohový příznak a podle potřeby jsou též komentovány. V několika málo případech však stylové hodnocení konkrétního jazykového prostředku může vyvolávat pochybnost či otázku. Např. substantivum *ničema* je vyhodnoceno jako hovorové (s. 121), přestože PSJČ ho neuvádí a SSJČ slohově necharakterizuje. A není vzhledem k tomu, jak jej autorka vyhodnotila, zařazeno chybně (totiž mezi inherentně expresivní výrazy)? Na jakém základě jsou ustálená spojení *vytáhnout paty a vědět, co a jak* (s. 123) hodnocena jako hovorová? Z čeho vychází hodnocení výrazů či spojení považovaných za kontextově hovorové?

Výsledky analýzy jsou poté statisticky vyhodnoceny a porovnány s počtem a typem prostředků užitých ve zdrojovém textu. K názornému vyjádření zde slouží grafické vyjádření zjištěných hodnot. Poté je shrnut překladatelův přístup k překladu prvků mluveného jazyka a porovnán s přístupem autorů starších překladů. Závěrečná kapitola (kap. 7) je pak koncizním shrnutím všech poznatků, k nimž autorka v práci dospěla.

I úvodní kratší kapitoly, které jsou svojí povahou převážně kompilační, obsahují řadu podstatných informací a v některých případech přinášejí konfrontaci různých skutečností či názorů, která je sama o sobě přínosná (např. srovnání stratifikace české a francouzské slovní zásoby v podkap. 2.3.2 či porovnání názorů českých i cizích teoretiků na možnosti překladu mluveného jazyka v podkap. 2.4). Z metodologického hlediska je rovněž užitečný přehled kritérií sloužících k hodnocení literárního překladu a připomenutí různorodých aspektů, které je při něm třeba zohlednit (kap. 3; zde se autorka opírá o anglicky psanou práci L. Hewsona). Analýzy překladových textů jsou pak zcela původní a kromě vlastní metody rozboru jsou na nich cenné především poznatky, které přináší o překladatelské metodě jednotlivých překladatelů a o vývoji přístupu k překladu substandardních a v širším významu mluvenostních jazykových prvků jako prostředků stylizace mluvené řeči v umělecké literatuře. Kromě toho jsou dané rozborů také názornou a přesvědčivou ilustrací proměn estetických norem v českém literárním překladu.

Kromě obsahové stránky práce hodnotím kladně i její stránku formální, v níž nenacházím žádné nedostatky, autorka pracuje náležitě s primárními i sekundárními zdroji a řádně na ně odkazuje. Zmínit lze snad jen to, že pro úplnost by v seznamu zdrojů mohl být uveden (s datem uskutečnění) též několikrát zmíněný rozhovor s překladatelkou Danou Melanovou. Jazyková stránka práce je rovněž bez nedostatků, vyznačuje se kultivovaným stylem a srozumitelností. Několik zcela ojedinělých překlepů, které lze v práci nalézt, se jeví jako nepodstatné.

Dotazy k obhajobě

- Jak je v práci chápána kontextová expresivita?

Autorka s tímto pojmem operuje, avšak blíže ho nedefinuje. Kontextovou expresivitu definoval J. Zima ve svém článku *Expresivita slova v současné češtině*, v němž dále rozeznává expresivitu inherentní a adherentní; k tomuto pojetí se však autorka práce nepřiklání. Za kontextově expresivní pak považuje např. oslovení *hoši* (s. 106) nebo ironické konstatování *to je kamarád* (s. 138), což se může zdát poněkud diskutabilní.

- Kterých textů by bylo možno využít pro analýzy, které by doplnily či upřesnily výsledky této disertační práce, jak je zmíněno v samém závěru?

Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a v předběžně ji klasifikuji jako *prospěla*.

5. 8. 2016

Mgr. Kateřina Drsková, Ph.D.